

Özker Yaşın'ın Zafer ve Bağış Oyununda Kıbrıs'ın Fethi

Hüseyin EZİLMEZ*

Özet

Zafer ve Bağış, Kıbrıs Türk şiirinin sesini hamasî tonda duyuran şair Özker Yaşın'ın manzum bir dille kaleme aldığı üç perdelik tarihî oyunudur. Bu oyun, Türk tarihinin önemli bir dönüm noktası olan Kıbrıs'ın fethini işleyen bir eserdir. Oyunun konusu Padişah II. Selim'in saltanat yıllarında İstanbul ve Kıbrıs'ta geçer. Oyunun dramatik örgüsünü "Kıbrıs seferi hazırlıkları", "saraydaki çekişmeler-entrikalar" ve "Kıbrıs'ın Osmanlılarca fethi" gibi tarihî vakalar oluşturmaktadır. Ayrıca pek çok tarihî oyunda görüldüğü gibi Zafer ve Bağış'ta da "iktidar-güç" tutkusu öne çıkarılmıştır. Bu incelemede, Zafer ve Bağış oyununa dayanarak genel anlamda "savaş", özel anlamda ise "adanın Türkleşmesi" ve "Kıbrıs Türkü" kimliğinin ortaya çıkışı ele alınmıştır. Bunun yanı sıra, Kıbrıs'taki Türk varlığının başlangıcı olan Osmanlı fethinin oyuna yansıyan belirgin motifleri de tespit edilmiş ve ilgili başlıklar altında incelenmiştir. Bu motifler: fetih sebepleri, sefer hazırlıkları, savaş manzaraları, Venedikli imajı, kahramanlık, bayrak-şehitlik ve vatan-millet-devlet kültü şeklinde bazı değerlerin yüceltilmesi olarak oyuna yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: Özker Yaşın, Zafer ve Bağış, manzum piyes, Kıbrıs'ın fethi, Kıbrıs Türk kimliği.

Abstract

Victory and Gift; is a three act play by Özker Yaşın, who wrote heroic poems about Turkish Cypriots. This play is his work on the conquest of Cyprus by the Ottomans, which is the turning point of Turkish History. The play is set in Istanbul and Cyprus during the reign of Sultan II. Selim. The dramatics of the play are the historical events of "the preparation of the expedition of Cyprus", "the conflict and intrigues in the palace" and "the conquest of Cyprus by Ottomans". Also, as seen in some other historical plays, as well as in the *Victory and Gift*, the passion of "political power" This paper, keeping at its base play *Victory and Gift*, deals in the general sense with "war", and more specifically with "how the island become

* Doktorant, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi.

Turkish” and how the “Turkish Cypriot” identity was formed. Besides that, how the conquest, which marks the beginning of the existence of Turks in Cyprus, retrained the distinctive motifs reflected in the play and are studied under the related titles. These motifs, which are reflected to in the play are; the reasons of the conquest, the preparation of the expedition, view of the war, image of the Venetian, heroism, exalting some cult values like flag-martyr-blood and homeland-nation-government

Keywords: Özker Yaşın, Victory and Gift, theplay, conquest of Cyprus, the Turkish Cypriot identity.

“*Kişveri-i Bahr-ı sefide leb-i deryâ Kıbrıs
Ya’ni biz evrak-ı zerrîn-i müheyâ Kıbrıs*”
(Handî)

Giriş

Osmanlı tarihinde Kıbrıs Seferi (1570) olarak da anılan Kıbrıs’ın fethi ve adanın Türk yurdu hâline getirilişi, Kıbrıs Türk edebiyatının bilhassa şiir-destan sahasına çok akseder; ancak her nedense diğer edebî türlerde pek yankısını bulmaz. *Zafer ve Bağış*, Kıbrıs Türk tiyatro edebiyatının bu konuyu işleyen ilk ve tek eseridir.

Zafer ve Bağış, hamasî Kıbrıs Türk şiirinin en ünlü temsilcisi olan şair ve romancı Özker Yaşın’ın (1932-2011) manzum bir dille kaleme aldığı ve 1988 yılında yayımladığı üç perdelik tarihî oyunudur. ¹Oyunun konusu padişah II. Selim’in saltanat yıllarında geçer. Kıbrıs Seferi ve adanın fethi gibi tarihî olaylar oyunun dramatik örgüsünü oluşturur. Pek çok tarihî oyunda görüldüğü gibi *Zafer ve Bağış*’ta da “iktidar-güç” kavramları öne çıkar. Oyunda Yahudi tüccar Yasef Nasi ile eşi Kontes Sara’nın iktidar-güç tutkusu ele alınırken, II. Selim devrinin bilim-kültür-sanat alanlarındaki bütün şaasası da yansıtılır. Dönemin ünlü şairlerinden Bâkî ve Nevî, tarihçilerinden Gelibolulu Mustafa Âlî, din bilginlerinden Şeyhülislâm Ebusuut Efendi ve büyük sanatkâr Mimar Sinan *Zafer ve Bağış*’ın kahramanları arasındadır. Bu tarihî şahsiyetlerin dramatik örgüye dahil edilmesiyle II. Selim’in saltanat seneleri bütün cepheleriyle ortaya konur.

Kıbrıs’taki Türk varlığının başlangıcı olan böylesi önemli bir tarihî hadise, *Zafer ve Bağış*’a çeşitli yönleriyle yansır. Bu yansıma, fetih sebepleri, sefer hazırlıkları, savaş manzaraları, Venedikli imajı, kahramanlık, bayrak-şehit-kan ve vatan-millet-devlet kültü ile bazı değerleri yüceltme gibi genel anlamda “savaş”; özel anlamda ise “adanın Türkleşmesi” ve “Kıbrıs Türkü” kavramlarının/kimliğinin ortaya çıkışı şeklinde ifade edilebilir. Bu incelemede yukarıdaki sırayla ve fetih süreci ile savaş manzaralarına ağırlık vererek *Zafer ve Bağış* üzerinde duracağım.

¹ Özker Yaşın, *Zafer ve Bağış*, Yeşilada Yayınları, İstanbul 1988, 248 s. Bu yazıda *Zafer ve Bağış*’tan yapılan alıntılarda gösterilen sayfa numaraları zikredilen baskıdır.

I. Kıbrıs'ın Osmanlılar Tarafından Fethi

a) Fetih sebepleri ve sefer hazırlıkları: Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs'ı birtakım sebeplerden dolayı fethettiği tarihî bir hakikattir. Kaynaklar bu fetih sebeplerini “siyasî ve stratejik”, “iktisadî” ve “dinî” sebepler olmak üzere üç başlık altında izah eder.²ÖzkerYaşın'ın tarihî oyunu *Zafer ve Bağış*'ta bu fetih sebepleri olay örgüsü içine alınarak gerçeğe uygun bir biçimde kurgulanır.

Yavuz Sultan Selim devrinde Suriye-Filistin ve Mısır'ın alınmasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu Doğu Akdeniz'e egemen olur. Bu sebeple Kıbrıs'ın alınması askerî ve siyasî yönden zorunlu hâle gelir. Zira Doğu Akdeniz'de her bakımdan önemli bir ada olan Kıbrıs'ın Venediklilerin elinde bulunması Osmanlılar için bir tehdit unsurudur. Ayrıca Kıbrıs bu dönemde korsanlar tarafından bir üs olarak kullanıldığından ve Venedik yönetimi de bu faaliyetlere göz yumduğundan adanın bir an önce ele geçirilmesi şart olur. Kıbrıs'ın Türkler tarafından fetih sebeplerinden biri olan “jeopolitik ve stratejik” konumuyla ilgili Hüseyin Metin şunları yazar:

*“Korsan faaliyeti Osmanlı Devleti için endişe doğuruyordu. Onun için mısır, suriye, anadolu gibi yerlere hâkim olan Osmanlılar, Venedikli korsanların yatağı haline gelen Kıbrıs'ı alarak onların tecavüzlerine nihayet vermek mecburiyetinde idi. Çünkü Doğu akdeniz memleketleri arasında sıkışıp kalan Kıbrıs'ı zapt etmesi, Doğu akdeniz'in emniyeti bakımından zaruri olmakla beraber, istanbul ile mısır arasındaki ulaşımı temin bakımından da elzemdi.”*³

Anadolu, Suriye ve Mısır'a hâkim olan bir devletin topraklarının tam ortasında stratejik öneme sahip bir adanın Venediklilerin elinde bırakılması düşünülemezdi. Üstelik Venedikliler bu dönemde Osmanlıların Akdeniz'deki en büyük rakibiydi. *Zafer ve Bağış*'ta adanın bu stratejik ve önemli konumu padişah II. Selim ile Sokollu Mehmet Paşa arasındaki konuşmalara şöyle yansır:

“selim (
...)
Şimdi gelelim süveyş kanalını açma
tasarısına. Düşünün ki Kıbrıs adası elimize
geçerse Bu kanal daha kolay açılır. Osmanlı
donanması tam egemen olursa akdeniz'de
Kimse saldıramaz o zaman mısır'a giden
ticaret, yük ve hacı gemilerimize. Kısaca
diyeceğim şu ki
Bu Kıbrıs denilen ada

² Halil Fikret Alasya, *tarihte Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayını, Lefkoşa 1988, s. 24-28.

³ Hüseyin Metin, *Kıbrıs tarihine toplu Bir Bakış*, Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa 1959, s. 123.

Yıllardır bir belâdır başımızda.

Belâyı bir an önce

Ortadan kaldırmak gerekir.

sokollu

(Çaresiz)

Haklısınız Hünkârım!

selim

(sakinleşmiş) Benim tabiatım

gereği savaştan hoşlanmadığımı

bilirsin. iyisi mi Başvezir sen şu

Kıbrıs işini

Önce barış yolu ile

Çözümlemeyi dene.

sokollu

emredersiniz padişahım ama

Barış yolu ile Kıbrıs'ın

Devletimize verileceğini hiç sanmam!

selim

O zaman savaşla alırız Paşa!” (s. 81-82).

Kıbrıs'ın fethinde “iktisadî-ekonomik” sebepler de önemli rol oynar. Avrupa ile Asya arasındaki ticaret yolunun merkezinde bulunan Kıbrıs'ın, bu ticaret yolunun kontrolü ve güvenliği için elde tutulması gerekliydi. Yine yukarıda da işaret edildiği gibi, Kıbrıs civarlarında faaliyette bulunan korsanlar Türk ticaret gemileri için büyük bir tehlike teşkil ediyorlardı. Korsanlık olayları yüzünden Akdeniz'deki ticaret gerilemekte ve bundan Osmanlı Devleti de zarar görmekteydi. Sultan II. Selim'in şehzadeliği yıllarında Mısır'dan kendisine gönderilen hediyeleri taşıyan gemiler bile korsanlar tarafından yağmalanmıştır. ⁴ Sonuç olarak Kıbrıs, Doğu Akdeniz ticaretini kontrol edebilecek bir konumda bulunduğundan Osmanlılar tarafından alınması gerekliydi. *Zafer ve Bağış* piyesinde Sadrazam Sokollu Mehmet Paşa Kıbrıs'ın fetih sebeplerini Venedik elçisi Barbaro'ya apaçık ifade eder:

“elçi Barbaro

Neymiş o ciddi sebepler?

sokollu

Birinci sebep mısır'a giden hacı ve ticaret gemilerimize

Venedikli korsanların saldırması.

elçi Barbaro

Yok öyle bir şey!

⁴ İsmet Konur, *Kıbrıs türkleri*, Remzi Kitabevi, Bürhaneddin Matbaası, İstanbul 1938, s. 16.

sokollu

(Canı sıkılmış) sözümü

kesme elçi Barbaro!

Kulağını aç ve iyi dinle!

ikinci sebep:

Hava muhalefeti nedeniyle

Kıbrıs limanlarına sığınan

tüccar gemilerimizin mallarının alınıp

yağmalanması... üçüncü sebep: mısır defterdarımızın

esir edilip gemisinin soyulması... (susma)

Şimdi konuş bakalım, bunlar ciddi sebepler değil midir sizce?

elçi Barbaro

(sıkıntılı) sadrazam hazretleri! Kaç kere gelip

söyledim size. mısır'a gidip gelen hacı ve ticaret

gemilerinize saldıranların Bir ilgisi yok Venediklilerle.

Bizim tahminimize göre

mesina ve malta korsanları saldırıyor gemilerinize...

sokollu

Beni iyi dinle elçi Barbaro!

Diyelim ki söylediğin doğrudur.

Osmanlı gemilerine saldıranlar mesina ve malta korsanları olsalar dahi,

soygun yaptıktan sonra

Kıbrıs adasına sığınmaları inkâr edilemez.

(susma)

Korsanlık yapanlar kadar korsanları koruyanlar da

Bize göre suçlu sayılırlar!

Cezalarının verilmesi gerekir!"(s. 107-108).

Kıbrıs'ın fethinde bir başka etken ise "dinî" sebeplerdir. Kaynaklar bu konuda şöyle yazar:

"islâm devletleri çeşitli zamanlarda Kıbrıs'a karşı 24 sefer tertiplemişlerdi. Bu seferler esnasında çok islâm kanı dökülmüş, Kıbrıs için binlerce şehit verilmişti. Bunlar arasında Hz. muhammet'in Halası ümmü Haram da vardı. Kıbrıs korsanları hac ödevlerini yerine getirmeye giden islâmları yolda esir alıyor ve mallarını da yağmalyordu. Yavuz sultan selim, 1517'de mısır'ı fethederek halife unvanını almış ve böylece bütün islâm âleminin en büyük dinî reisi olmuştur. Bu sebepten ötürü islâm âleminin her türlü hakkını korumak sorumluluğunu Osmanlı padişahları yüklenmiş oluyorlardı. Osmanlılar, toprağında sayısız şehit bulunan Kıbrıs'ı Hristiyanların elinden almayı dinî bir görev addediyorlardı. ”⁵

⁵ Vehbi Zeki, *Kıbrıs tarihi*, Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa 1972, s. 59.

Osmanlı sultanları savaş ve barış gibi bazı önemli kararlar alırken, bunların İslâm'a uygun olup olmadığına dair, dönemin şeyhülislâmından fetva alırlardı. Kıbrıs'ın fethi için de geleneğe uygun olarak dönemin şeyhülislâmı Ebusuud Efendi'den fetva alınmıştır. ⁶ Bu tarihî olay oyunun bir sahnesine şöyle akseder:

“selim

(elindeki kâğıttan okur.)

Ben Osmanlı padişahı ikinci sultan selim Han

Şimdi Hristiyanların eline geçmiş

eski bir islâm vilayeti hakkında

sorarım şeyhülislâma:

Bu ada üzerinde islâm'dan kalan

medreselerin, mescitlerin, minberlerin

Harap edildiklerini öğrendim.

Durum böyle olunca Kıbrıs adasını Hristiyanların

elinden kurtarıp islâm topraklarına katmak yeniden

mümkün müdür?

(susma)

ancak şunu da bilmeniz gerekir ki,

Osmanlı devleti ile Kıbrıs adasının şimdiki sahibi

Venedikliler arasında barış antlaşması imzalandığı

zaman, savaşmayacağız deyu yaptığımız sözleşmede,

Kıbrıs'ın adı yazılmıştır.

Durum böyle olunca Osmanlıların Kıbrıs'ı almak için

Venedik kâfiri ile savaşması mümkün müdür?

(selim'i aydınlatan ışık kararır. Bu kez sahnenin sağında tek ışık içerisinde
Şeyhülislâm ebusuut görünür.) ebusuut

(elindeki kâğıttan okur.)

elcevap: mâni yoktur ve

mümkündür!

Bütün islâmların halifesi olan aziz ve mübarek hakanın

Venedik kâfiri ile yaptığını söylediği barışın,

sürekli ve bozulmaz olabilmesi için

müslümanlara fayda sağlaması gerekir.

islâm'a fayda sağlamayan barış caiz

değildir.

Venedik kâfiri ile evvelce fayda görülerek

Barış yapılmış dahi olsa,

⁶ Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta türkler 1570-1878 – 308 Yıllık türk Dönemine Yeni bir Bakış – Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, 2. Baskı, Lefkoşa 2000, s. 21.*

*Şimdi o barışın bozulmasında islâm'a fayda varsa,
imzalanmış antlaşmanın yok sayılması mümkündür
Ve de mâni yoktur. ”(s. 98-100).*

Kıbrıs'ı fetih kararı alan Osmanlı Devleti şeyhülislâmın verdiği fetvadan sonra hazırlıklara başlar. Yapılan askerî hazırlıklar gizli tutulmakla beraber, siyasî anlamda bazı Avrupa devletleriyle dostluk antlaşmaları yenilenerek olası bir kutsal ittifak önlenmeye çalışılır:

*“selim
Hazırlıklar gizli yapılmalıdır.
Venedikliler şüphelenerek asker yığmasınlar kalelerine...
sokollu
Doğru düşünüyorsunuz.
selim
Bütün barış yolları denenirken savaşa da hazırlanılsın
gizlice... sokollu emredersiniz!
selim
ayrıca dostlarımız olan almanya kralı ikinci
maksimiyen'e, ingiltere kraliçesi elizabet'e, Fransa kralı
Dokuzuncu Şarl'a,
Rus çarı Dördüncü ivan'a
Değerli armağanlar gönderilerek
Dostluğumuz tazelenip iyice pekiştirilsin ki,
Bütün bu ülkelerin hükümdarları Venedik ile savaşa girersek
Yardım istemeye gelecek Papa
Pi'yi eli boş çevirsinler...
sokollu
Buyruk sizin Hünkârım!”(s. 86-87).*

b) Savaş manzaraları: Osmanlıların Kıbrıs'ı fethinde esas muharebeler Lefkoşa ve Mağusa kalelerinin kuşatılması sırasında cereyan eder. Başka bir ifadeyle Kıbrıs seferinin iki ana cephesi, Lefkoşa ile Mağusa'dır ve edebî eserlere yansıyan malzeme de ekseriyetle bu cephelerle ilgilidir. *Zafer ve Bağış* oyununda asıl savaş manzaraları ise Lefkoşa'nın fethinde geçer. ÖzkerYaşın'ın bu oyunu Lefkoşa'nın fethini gerçekçi bir biçimde anlattığı için önemli bir eserdir. Osmanlı donanması Limasol ve Larnaka'yı hiçbir direnişle karşılaşmadan savaşız aldıktan sonra, ordugâh Larnaka'da kurulur. Burada Kıbrıs serdari Lala Mustafa Paşa komutanlarıyla birlikte savaş planını yapar. Bu toplantıda Lefkoşa ve Mağusakalelerinden önce hangisinin fethedilmesi gerektiği konuşulur. Donanma komutanı Piyale Paşa Mağusa'nın öncelikle alınmasını isterken, Lala Mustafa Paşa

adanın idari merkezi olan Lefkoşa'nın fethini savunur. Sonuç olarak evvela Lefkoşa'nın alınmasına karar verilir:

“Piyale Paşa (Onaylamaz)
Bence işler yolunda değil!
leventlerim günler var ki huzursuz. mağusa'ya
yüklenerek kaleyi teslim almanın zamanı geldi. Hatta
geçiyor bile... mustafa Paşa (Yumuşak)
Ben önce lefkoşa'ya yüklenelim derim Paşa!
Piyale Paşa (Huzursuz)
Böyle düşünmenizin sebebi nedir?
mustafa Paşa
Çeşitli sebepleri var!
Piyale Paşa
anlat hele, biz de öğrenelim neymiş o çeşitli sebepler?
mustafa Paşa
Unutma ki Kıbrıs'ta en iyi tahkim edilmiş kale mağusa'dır, Piyale!
ayrıca en çok asker ve cephane mağusa'dadır!
Piyale Paşa (Umursamaz)
evvel allah, geliriz haklarından! Önemi yoktur bunun...
mustafa Paşa
(temkinli)
Hayır! Büyük önemi vardır bence.
mağusa'nın teslim alınması uzun sürebilir... Geçen zaman aleyhimize çalışır.
Oysa önce lefkoşa'yı alırsak askerlerimizin morali yükselir.
Ben diyorum ki başkenti alınmış bir adayı
Hiçbir donanma kolay gelmez kurtarmaya!
Piyale Paşa
(Düşünceli)
Oldukça mantıklı söylediklerin...
mustafa Paşa
Başkent lefkoşa'nın alınması
Yıkım olacaktır aynı zamanda
mağusa, Girne, Baf kalelerine....
(sessizlik)
Doğru düşünmüyor muyum?
Piyale Paşa
(sıkıntılı) anlattıkların doğru.
”(s. 145-147).

Lefkoşa'nın öncelikle fethine karar verilince, Türk öncü kuvvetleri şehrin önüne gelerek mevzilenir. Bu arada bir Türk geleneği olan savaştan önce barış çağrısı yapılarak Lefkoşa valisi NicolaDandolo'ya haber gönderilir; teslim oldukları takdirde kendilerine her alanda özgürlük tanınacağı bildirilir:

“mustafa Paşa

(Birden Âli'nin önünde durup)

Geleneksel savaş usullerine göre bir teslim çağrısı yapmalıyız

önce Naip ve vali Dandolo'ya.

savaşı kurallara uyarak başlatmamız gerek!

Âli

Doğru serdarım! teslim ol çağrısını söyleyiniz de yazayım.

(Âli rahlenin başına oturarak, kartal kanadı kalem ile yazmaya hazırlanır.

mustafa

Paşa dolaşarak Âli'ye yazacaklarını tek tek söyler.)

mustafa Paşa

Kıbrıs'a gelen askerimiz seksen bin kişidir ama sen abart bu sayıyı Âli.

(Bir an düşünür)

Vali Dandolo'ya şimdiye kadar adaya

iki yüz bin asker çıkardık diye yaz!

(Âli söyleneni yazar.) askerini fazla göstermek

komutanların savaş hilesidir.

Karşı tarafa korku verir.

Âli

Doğrusu güzel hile Paşam!

mustafa Paşa

Şimdi devam et yazmaya! Bilsin ki vali Dandolo

Osmanlının insan gücü tükenmez!

iki yüz bin asker çıkardık adaya Bu

yetmezse bir haber ulaştırırız,

Padişahımız hemen iki yüz bin asker

daha Gönderir savaşmaya, diye yaz!

Âli

Yazdım!

mustafa Paşa

Bize karşı koyarak düşme gaflete!

Şayet Kıbrıs kalelerini kan dökmeden, vire ile

teslim ederseniz bize, dokunmayacağız hiç

birinize; isteyen Venediklileri de avrupa'da

diledikleri limana Götüreceğiz gemilerimizle,

diye yaz!

*işte bu minval üzere Âli,
Daha ne gerekirse ekle mektuba! ”(s. 150-152).*

Lefkoşa kuşatması sürerken denizde de gelişmeler olur. Mağusa’ya yardım için gelen Malta gemileri Osmanlı donanmasınca etkisiz hâle getirilir:

*“Âli
(Nefes nefese mustafa Paşa ’ya)
serdarım müjdem var! tuzla ’dan haber ilettiler
mağusa ’ya silah, asker, erzak getiren dört malta
kadirgasını Uluç ali Reis kumandasındaki gemilerimiz
batırmışlar!*

mustafa Paşa (
Çok memnun)
Bu müjde sevindirdi bizi.
Âli

Zorlu bir savaş olmuş denizde.
mustafa Paşa

Bizim kaybımız var mı?
Âli

(sevinç içinde)
Hiç kaybımız yok! Dört gemi yitiren maltalılar
Yara alan diğer gemileri ile geri dönmüşler limanlarına...”(s. 153-154).

Lefkoşa’ya ilk saldırı Türk topçusunun atışlarıyla Ağustosun ilk haftası başlar. Venedikliler bu saldırılar karşısında direnişlerini bir ay kadar sürdürürler. Lala Mustafa Paşa, 9 Eylül’e kadar yapılan hareketin sonuçsuz kalması üzerine, askerlerini yüreklendirir ve son saldırı planını yapar:

“mustafa Paşa
Derim ki sizlere bu son hücum olmalıdır lefkoşa ’ya.
Hep Birden
Bu son hücum olmalıdır lefkoşa ’ya.

mustafa Paşa (
Buyurucu) sen, Hasan
Paşa! (Paşalardan biri
öne çıkar)

Hasan Paşa
emret serdarım!
mustafa Paşa
Bu son hücumda Padacatro Burcu ’nu hedef
alacaksın Ve de Karaman askerleri ile iskender
Paşa ’nın eyalet askerleri emrinde çarpışacaklar!

Hasan Paşa
Buyruk sizin serdarım!
(Kösler vurulur)
mustafa Paşa (
Buyurucu) sen, muzaffer
Paşa! (Paşalardan biri
öne çıkar)
muzaffer Paşa
emret serdarım!
mustafa Paşa
Bu son hücumda Costanza Burcu'nu hedef alacaksın
Ve de Rumeli sancak beyleri ile
Şam ve trablusşam eyalet askerleri emrinde çarpışacaklar!
muzaffer Paşa
Buyruk sizin serdarım!
(Kösler vurulur)
mustafa Paşa (
Buyurucu) sen, ali Paşa!
(Paşalardan biri öne
çıkarmış)
ali Paşa
emret serdarım!
mustafa Paşa
Bu son hücumda D'avilo Burcu'nu hedef alacaksın
Ve de Yeniçeriler ile
Kaptan Paşa'nın leventleri emrinde çarpışacaklar!
ali Paşa
Buyruk sizin serdarım!
(Kösler vurulur)
mustafa
Paşa (Buyurucu
) sen, Derviş
Paşa
(Paşalardan biri öne çıkar)
Derviş Paşa
emret serdarım!
mustafa Paşa
Bu son hücumda tropoli Burcu'nu hedef alacaksın
Ve de Halep eyalet askerleri emrinde çarpışacaklar!
Derviş Paşa
Buyruk sizin serdarım!"(s. 168-170).

Lefkoşa'ya yapılan son hücum şafakla birlikte başalar ve tüm şiddetiyle sürerken Karaman ve Anadolu eyalet askerleri Padacatro (Podocataro) Burcu'nu ele geçirir, bu arada Kostanza (Constanza) Burcu'na tırmanmayı başaran Bayraktar, elindeki bayrağı buraya diker ama aynı anda Venediklilerce şehit edilir. Lefkoşa'ya giren Türk birlikleri son direniş noktalarını da yok eder. “Böylece 45 günlük muhasaradan sonra, 9 Eylül 1570 Cumartesi günü, binlerce şehit verilerek türklerin eline geçen Kıbrıs'ın başkenti lefkoşa, bundan böyle 308 yıl boyunca türk imparatorluğunun bir parçası ve bir türk kenti olarak yaşamını sürdürür.”⁷

II. Venedik Devleti ve Venedikli İmajı

Venedik Devleti ya da resmî adıyla Venedik Cumhuriyeti, 7. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar hüküm sürmüş bir İtalyan şehir devletidir. Tarih sahnesinde daha çok Venedikliler olarak anılan bu devlet, İtalya (Apenin) Yarımadası'nın kuzeydoğusundaki bugünkü Venedik kentini ve civarını merkez almış, Orta Çağ'dan itibaren de başta Adriyatik ve Dalmaçya kıyıları, İyonya Adaları (Korfu, Aya Mavra, Kefalonya, İthaka, Zante), Mora Yarımadası, Girit, Kıbrıs ve Ege Adaları olmak üzere Doğu Akdeniz'de egemenlik sahası kurmuştur. Venedik, Orta Çağ'dan 1797'deki Fransız işgaline ve Napolyon Bonapart'ın şehri Avusturya-Habsburg İmparatorluğu'na devredişine kadar varlığını sürdüren İtalya'nın iki bağımsız devletinden – diğeri Cenevizliler/Cenova Cumhuriyeti – biridir. Venedik Cumhuriyeti, ana karadaki küçük ülkesine rağmen, kurmuş olduğu büyük askerî ve ticarî deniz filolarıyla hem döneminin en güçlü, hem de yıllarca elinde tuttuğu Akdeniz ticaretiyle en zengin ülkesi olmuştur.

Türklerle Venedikliler arasındaki ilk ilişkiler veya Oğuz Karakartal'ın deyişiyle “türk –italyan tanışması”, Selçukluların Orta Asya'dan Ön Asya'ya uzandığı ve 1071'deki ünlü Malazgirt Muharebesi'nden sonra Anadolu'yu ebedî Türk yurdu yaptıkları XI. asra dayanır.⁸ Önce Selçuklularla başlayan,⁹ ardından Anadolu Türk

⁷ Gazioğlu, a. g. e. , s. 62.

⁸ Türk-İtalyan ilişkileri, kültürümüzde İtalya ve İtalyanların kapladığı yer, Türk kültür ve edebiyatında İtalyan imajı gibi konuları ele alan en geniş incelemeler Oğuz Karakartal tarafından ortaya konulmuştur. Türk-İtalyan ilişkilerinin başlangıcından Cumhuriyet Türkiye'si'ne kadar tarihî, siyasî, sosyal, kültürel ve edebî yönlerden değerlendirildiği bu çalışmalar için bkz. Oğuz Karakartal, *türk Kültüründe italyanlar – siyaset, Kültür ilişkileri ve türk edebiyatında italyan imajı üzerinde Bir inceleme* – , Eren Yayınları, İstanbul 2002, 144s. ; Oğuz Karakartal, *türk edebiyatında italya – italya ile ilgili Yazılar, edebiyat eserleri ve Gezi Kitapları üzerinde Bir Deneme* – , Eren Yayınları, İstanbul 2003, 384s. ; Oğuz Karakartal, *türk-italyan Kültür ilişkileri*, Eren Yayınları, İstanbul 2004, 128s.

⁹ Selçuklu Türkleriyle İtalyan şehir devletleri arasındaki siyasî, askerî, ticarî ilişkilere dair en önemli başvuru kaynakları Selçuklu tarihçisi akademisyen Osman Turan'a aittir. Bu hususlar için bkz. Osman Turan, *selçuklular tarihi ve türk-islâm medeniyeti*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1965, s. 266-268, 324, 332, 343-344 ; Osman Turan, *türkiye selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar – metin, tercüme ve araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. Baskı, Ankara

Beylikleriyle devam eden ve Osmanlılarla zirve noktasına ulaşan Türk-İtalyan ilişkileri, bütün bu devirler boyunca inişli çıkışlı ya da dostluk/müttefiklik-düşmanlık/çatışma şeklinde vücut bulur. Bunların neticesinde de her iki toplumun kolektif belleğinde birbirlerine dair kanaatler, imajlar teşekkül eder. Bu konuda Oğuz Karakartal şöyle yazar:

*“Bizans zamanından beri istanbul’da yaşayan italyanlar ile (Venedik ve Cenevizliler) italya’dan gelerek apenin ve anadolu yarımadalari arasında iş yapan italyan tüccar, ressam, müzisyen, doktor ve mimarlar, ayrıca italyan asker, korsan ve yankesiciler, türk milletinin hafızasında bir “italyan imajı” oluşmasını sağlamışlardır. Bu imaj, siyasi ilişkilerin iyi veya kötü seyrine paralel, olumlu ya da olumsuz şekiller almıştır.”*¹⁰

Osmanlılar, tarih sahnesine çıkıp hızlı bir şekilde beylikten imparatorluğa yükselirken fethettikleri Mora, Arnavutluk, Sırbistan ve Bosna-Hersek gibi ülkelerle Venedik Devleti’nin deniz ve kara komşusu hâline gelirler. Böylece iki devlet arasındaki münasebet kaçınılmaz olur. Ayrıca Akdeniz’de ekonomik ve askerî üstünlük sağlamak, bu denizin kıyısında bulunan devletler arasında, tarihin her döneminde büyük bir rekabete yol açmıştır. Bu rekabete Fatih Sultan Mehmet devriyle birlikte Osmanlılar da katılınca *“XV-XVIII. yüzyıllar arasında Venedik şehir devleti politik arenada Osmanlı devletinin en büyük rakibi”*¹¹ olur. Osmanlılar Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren en önemli deniz savaşlarını Venediklilerle yaparlar ve Akdeniz’in çok uzun bir süre tek egemeni olmuş Venedik’in nüfuzunu kırarlar. XVI. asırda ise Türk denizciliği altın çağını yaşar. Zira bu yüzyılda Osmanlılar Doğu ve Orta Akdeniz’in en büyük deniz gücü durumuna gelirler. Kanunî Sultan Süleyman devrinde büyük bir donanmanın hazırlanması, Cezayir hâkimi olan Hızır Reis’in yani namıdiğer Barbaros Hayreddin’in 1533 senesinde Osmanlı Devleti hizmetine girip Kaptan-ı Derya olması¹² ve ünlü İtalyan amirali Andrea Doria idaresindeki Haçlı donanmasını Preveze’de (1538) yok etmesi,¹³ yine Barbaros Hayreddin Paşa’nın yetiştirmelerinden büyük Türk denizcisi Turgut Reis’in Akdeniz’deki başarıları ve Trablus’u alması, Piyale Paşa’nın Cerbe Deniz

1988, s. 109, 114, 116, 118, 121, 124-127, 129-135, 143-145; Osman Turan, *selçuklular Zamanında türkiye – siyasi tarih alp arslan’dan Osman Gazi’ye (1071-1328)*, Boğaziçi Yayınları, 7. Baskı, İstanbul 1999, s. 21, 395-396, 519.

¹⁰ Oğuz Karakartal, *türk Kültüründe italyanlar – siyaset, Kültür ilişkileri ve türk edebiyatında italyan imajı üzerinde Bir inceleme –*, Eren Yayınları, İstanbul 2002, s. 7.

¹¹ Oğuz Karakartal, *türk edebiyatında italya – italya ile ilgili Yazılar, edebiyat eserleri ve Gezi Kitapları üzerinde Bir Deneme –*, Eren Yayınları, İstanbul 2003, s. 52.

¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı tarihi*, Cilt II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 7. Baskı, Ankara, y. t. y. , s. 370-372.

¹³ Uzunçarşılı, *a. g. e. , s. 375-379. 14*
Uzunçarşılı, *a. g. e. , s. 387-388.*

Muharebesi'nde (1560) İspanyol armadasını ağır bir yenilgiye uğratması ¹⁴XVI. asır Türk denizciliğinin önemli başarıları arasındadır.

Kanunî'nin ölümünden sonra yerine geçen oğlu Sultan II. Selim döneminde ise Kıbrıs'ın Venediklilerden alınmasıyla (1571) Doğu Akdeniz tam anlamıyla bir Türk gölüne dönüştürülerek buradaki Osmanlı hâkimiyeti pekiştirilir. “1571 tarihinde Kıbrıs'ın Venediklilerden alınması ve peşinden gelen inebahtı savaşı türk-italyan (Osmanlı-Venedik) ilişkilerinde bir başka önemli boyuttur. türkler Venedik'in akdeniz'deki ekonomik ve stratejik önemi olan kolonilerinden Kıbrıs'ı ele geçirince Doğu akdeniz'de hakimiyetlerini perçinlemişlerdir. ” ¹⁴

Türklerin Anadolu kıyılarında İtalyanlarla ilk kez karşılaştıkları XI. asırdan Kıbrıs'ın fethine (XVI. yy) kadar olan sürede, Türk-İtalyan (Osmanlı-Venedik) siyasî ilişkilerinin kısaca özetlendiği yukarıdaki satırlardan, iki ulusun Akdeniz hâkimiyeti adına çatıştıkları ve bölgede var olan iki büyük siyasî güç olarak devamlı surette rekabet içinde oldukları rahatlıkla anlaşılmaktadır. Osmanlılarla Venedikliler arasında yüzyıllarca devam eden askerî-siyasî-ticarî ilişkiler elbette sosyal-kültürel ve edebî sahalara da aksetmiş ve hayli kabarık bir kültürel birikim meydana getirmiştir. ¹⁵Bu kültürel birikimi burada ele almak hem yazının hacmini, hem de amacını aşacağından bunlara temas edilmeyip ÖzkerYaşın'ın *Zafer ve Bağış* adlı edebî eserindeki Venedik/Venedikli imajı incelenmeye çalışılmıştır.

Kıbrıs'ın Türkler tarafından fethini konu edinen *Zafer ve Bağış* oyununda her şeyden önce olumsuz bir Venedikli imajı çizilmiştir. Bu olumsuz imajın yegâne sebebi ise, Kıbrıs'ın Venediklilerin elinden alınması yani Venedik'in karşı tarafta, düşman cephede bulunmasıdır. Eserde, Türk-Venedik tarafları çatışan/savaşan unsurlar olarak gösterildiği için, şüphesiz, olumlu bir Venedikli portresinin çizilmesi düşünülemezdi. Venedik Devleti ve Venedikli imajıyla ilgili oyunda yer alan malzemeyi/motifleri şu başlıklar altında toplayıp incelemek mümkündür:

a) Venedik ve Haçlı Zihniyeti: Katolik Venedik, kuruluşundan itibaren Batı'ya genişleyen Osmanlı Devleti karşısında Hristiyan Avrupa'nın oluşturduğu Haçlı birliklerinde (kutsal ittifak/bağlaşma) Papalık ile beraber her zaman başı çekmiştir. Döneminin en büyük deniz filosuna sahip olan Venedik, yetiştirdiği MarcoGrimani, VincenzoCapello, AgostinoBarbarigo, SabastianoVerniyero, LorenzoMarcello ve FrancescoMorosini gibi mahir denizci ve amirallerle de Venedik armadası ile Haçlı donanmalarını uzun yıllar Akdeniz'in yenilmez, korkulan gücü hâline getirmiştir. Nitekim Kıbrıs'ın fethi esnasında Venediklilerin girişimleri ile büyük bir Haçlı

¹⁴ Oğuz Karakartal, *türk Kültüründe italyanlar – siyaset, Kültür ilişkileri ve türk edebiyatında italyan imajı üzerinde Bir inceleme* – , Eren Yayınları, İstanbul 2002, s. 18.

¹⁵ Bu konunun Türk edebiyatındaki yansımaları için bkz. Oğuz Karakartal, *türk edebiyatında italya – italya ile ilgili Yazılar, edebiyat eserleri ve Gezi Kitapları üzerinde Bir Deneme* – , Eren Yayınları, İstanbul 2003, 384s.

donanması oluşturulur ve Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki egemenliğini kırmak için hazırlanan bu donanma, Osmanlı donanmasını Kıbrıs dönüşünde, İnebahtı'da (Lepanto) hazırlıksız yakalar ve ağır bir yenilgiye uğratır.¹⁷

Zafer ve Bağış'ta Avrupa'nın Venedik'in yanında olacağına ve her durumda Haçlı ittifakı kurabilecek bağlantılarına işaret edilir:

“sokollu
(iyice kızmış)
tamam! tamam! anladık
Barış antlaşmasını bozsak bile Kıbrıs'ı Venedik'ten almak,
Babanın ve Yasef'in sandığı kadar kolay olmaz!
ismihan
(inatla direnerek)
Çok mu güçlüdür Venedikliler?
sokollu
(az sakinleşmiş)
Venedikliler çok güçlü değildir ama, böyle bir savaşta bütün avrupa
Venediklilerin tarafını tutar!
Devletimize karşı büyük bir kin besleyen Papa beşinci Pi,
Kıbrıs seferini vesile edip Haçlı ordusu kurabilir...
ismihan
(Dirençli)
Bir Haçlı ordusu korkutur mu imparatorluğu?” (s. 58-59).

Yine oyunun başka bir yerinde Avrupa ile Venedik ittifakı bizzat Venedik elçisi Barbaro tarafından dile getirilirken, Venedik'in denizlerdeki gücüne de dikkat çekilir:

¹⁷ Bu konuda etraflı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı tarihi*, Cilt III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 6. Baskı, Ankara, y. t. y. , s. 15-21 ; Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta türkler 1570-1878 – 308 Yıllık türk Dönemine Yeni Bir Bakış –*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, 2. Baskı, Lefkoşa 2000, s. 91-95; Hüseyin Metin, *Kıbrıs tarihine toplu Bir Bakış*, Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa 1959, s. -139; İsmet Konur, *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'taki türk eserleri*, Seyhan Basımevi, Adana 1946, s. 6165.

“elçi Barbaro
Hayal değil bu, gerçek! Osmanlılar kara savaşlarını iyi bilirler ama,
Deniz savaşlarında bir başkadır Venedikliler.
ayrıca Venedik Cumhuriyeti yalnız değildir karşınızda.
Göreceksiniz diğer avrupa devletleri bize yardım edecektir mutlaka.
muhterem Papa Pi, yalnız bırakmaz Venediklileri. ” (s. 111).

b) Venedik ve Denizcilik: Venedikliler denizci bir millettir; dolayısıyla deniz savaşlarında da ustadırlar. “İtalyanların asırlardan beri denizle haşır neşir olan ve

denizlerde dolaşan denizci bir ulus olduğu Türkler tarafından Anadolu’ya geldikten sonra öğrenilir.”¹⁶

Zafer ve Bağış oyununda Venediklilerin denizde çok çetin bir rakip olduğu ve kolay kolay pes etmediği çok açık bir şekilde ifade edilir. Kıbrıs seferindeki Osmanlı ordusu, Venedik’in denizde gösterdiği manevralar, kale savunmalarındaki direnişleri ve Mağusa Kalesi’ne denizden ulaştırdıkları yardım neticesinde oldukça zorlanır. Padişah II. Selim’e Kıbrıs seferinden haber getiren Ulak, Venediklilerin bu durumunu bildirir:

*“Bostancıbaşı
Padişahım bir ulak acele sizi görmek ister!
selim
Gelsin!
(Ulak girip el etek öper)
selim
(Buyurucu)
söyle bakalım!
Ulak
(Nefes nefese)
Padişahım, kötü haberler getirdim. Bağışlayın. !
selim
(meraklı)
söyle! söyle!
Ulak
Kandiye komutanı mark antoineQuire’nin emrindeki dört Venedik yük gemisi ile
On iki kadirga, iki türk kadirgasını batırıp dört türk kadirgasını da ağır
yaralayıp
Girmişler mağusa limanına...
selim
(Öfkeli) sen ne
diyorsun be adam?
Ulak
(Çaresiz)
Hünkârım boynum kıldan ince ben haberciyim sadece...
selim aksiliğe bak! Demek Venedikliler mağusa’ya
yardım getirdi?
Ulak*

¹⁶ Oğuz Karakartal, *türk Kültüründe italyanlar – siyaset, Kültür ilişkileri ve türk edebiyatında italyan imajı üzerinde Bir inceleme* – , Eren Yayınları, İstanbul 2002, s. 118.

*evet Hümkârım! Bol yiyecek, bol cephane, iki bin kadar savaşçı, seçkin asker çıkardı-
lar mağusa'ya... ”(s. 214-215).*

c) Venedik ve Korsanlık: “*Korsan italyan imajının temelinde XV-XVIII. yüzyıllar arasında akdeniz’de Osmanlı imparatorluğu ile Venedik Cumhuriyeti’nin verdikleri paylaşım savaşı sırasında ortaya çıkan korsan ve haçlı şövalye tipleri yatar. Politik arenada birbirlerinin rakibi olan Osmanlı imparatorluğu ile Venedik Cumhuriyeti, adı geçen yüzyıllarda akdeniz’de korsanlık hareketinin yayılmasını el altından desteklerler.*”¹⁷

Kıbrıs, Venedik idaresi altında bulunduğu yıllarda (1489-1570) korsanlık faaliyetlerinin âdeta merkezi olur. Avrupa ile Asya arasındaki deniz ticaret yolunun Kıbrıs’tan veya yakınlarından geçmesi adanın korsanlar tarafından üs olarak kullanılmasını sağlar. Başta Venedikli, Cenevizli, Sicilyalı, Maltalı ve İspanyol-Katalan olmak üzere Kıbrıs’ı üs tutan korsanlar Türk ticaret ve hacı gemileri için büyük bir tehlike oluşturur. Venediklilerin korsanlık faaliyetlerine müsaade etmesi, desteklemesi ve kendilerinin bu işin içinde olması Venedikli korsan imajını yaratmıştır. Tarihî kaynakların pek çoğunda Venediklilerin Kıbrıs’taki korsanlık faaliyetleri hakkında bilgiler mevcuttur. Bu konuya dair İsmet Konur şöyle yazar:

*“Venedikliler, mısır ve Hicaz’a gitmek üzere Kıbrıs civarından geçen türk gemilerine tecavüzde bulunuyorlar, içindeki insanları esir ve mallarını müsadere ediyorlardı. Bu cümleden olmak üzere selim II. ’nin daha şehzadeliği zamanında kendisine mısır Beylerbeyi tarafından gönderilen hediyeler ve ondan bir müddet sonra da iskenderiye’ye gitmekte olan mısır Defterdarının gemisindeki eşya Kıbrıs korsanları tarafından zapt edilmişti.”*¹⁸Halil Fikret Alasya da bu konuya temas ederek şu bilgileri verir:

“Bu devirde akdeniz’de korsanların dolaşmasının en önemli sebebi, bu zengin ticaret kabilelerinin bu denizden geçmesidir. Bu korsanlar Kıbrıs, malta, Girit, Rodos vs. gibi islâm memleketlerine çok yakın birtakım adalara yerleşmiş olduklarından ve hiçbir devlete mutlak surette bağlı bulunmadıklarından, islâm memleketlerine yaptıkları akınları hiçbir antlaşma kayıt altına almıyordu. Bu keyfiyet akdeniz’in ticaret güvenliğini tehlikeli bir surette sarsmakta ve Osmanlı imparatorluğu’nun ülkeleri arasında seyreden ticaret gemilerinin yağma edilmesine kadar varmakta idi. Hatta selim II. ’ninşehzadeliği zamanında mısır’dan kendilerine gönderilen hediyeleri taşıyan gemiler zapt ve yağma edildi. Şehzade selim buna pek çok

¹⁷ Karakartal, a. g. e. , s. 80.

¹⁸ İsmet Konur, *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs’taki türk eserleri*, Seyhan Basımevi, Adana 1946, s. 51-52.

hiddetlendi ve saltanatı esnasında bu ada'nın zapt edilmesine daha o zamandan karar verdi. ”¹⁹

Venedikli yöneticilerin bizzat korsanlık faaliyetlerinin içinde olduklarını ifade eden Ahmet Gazioğlu, bu durumun zaman zaman Osmanlı ile Venedik'i savaşıma noktasına getirdiğini söyler:

“limasol açıklarında devam eden korsanlık olayları türkleri son derece taciz etmeye başladı. Bu olaylar nedeniyle, türklerle Venedikliler birçok kez savaşın eşiğine geldiler. limasol'daki Venedik yöneticisi de bu korsanlık girişimlerini destekliyordu. Nitekim 1533'te, Venedik ProveditörüJeromeCanale, Kıbrıs'ın güneyinden geçmekte olan 12 gemilik bir türk filosunun önünü keserek ikisini batırdı. Venedik sinyoru bu olaydan ötürü türklerin askeri bir hareketle karşılık vereceklerinden korkarak derhal istanbul'a özel bir elçi gönderdi ve özür diledi. türkler bu jest karşısında herhangi bir karşı hareketten kaçındılar. Fakat benzeri korsanlık olayları durmadı. limasol kenti ve sahilleri, korsanların sığınma ve işyeri olmaya devam etti. Oradaki Venedik yönetimi, bu korsanlara yardımcı ve destek olmaktan geri kalmadı. ”²⁰

Akdeniz'deki deniz ulaşımı ve ticaretinin güvenliğini baltalayan korsanlık olayları karşısında, Venediklilerin tedbir almaması, bu zararlı faaliyetlere son vermek bir yana, korsanları koruması, kışkırtması *Zafer ve Bağış* oyununda konu edilir. Sultan II. Selim ile Sokollu arasında geçen şu konuşmalar korsanlık motifine örnek gösterilebilir:

*“selim
Başvezir! söyle bakalım bugün neler tartışıldı Divan'da
sokollu
mısır'a giden hacı gemilerimize saldıran korsanların
Kimler olduğunu konuştuk önce.
selim
O korsanlar Venedikli değil mi?
sokollu
(tereddütlü)
Venedikli olmaları gerekir. ama bakarsınız ki Venedikli değildirlər.
selim
(Yanıtı beğenmemiş)
Venedikli olmasalar bile Kıbrıs adasının üs olarak kullanıyorlar saldırılarında.*

¹⁹ Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'ta türk eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1977, s. 46-47.

²⁰ Ahmet C. Gazioğlu, *Kıbrıs'ta türkler 1570-1878 – 308 Yıllık türk Dönemine Yeni Bir Bakış – Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi*, 2. Baskı, Lefkoşa 2000, s. 14-15.

*Bu büyük suçta ortaktır Venedikliler...
Baka Paşa! sakın ha bana Venediklileri korumaya kalkışma! . .
sokollu
(sıkıntılı)
Venedik elçisi Barbaro, türk hacı gemilerine saldıran
suçlu korsanları cezalandıracaklarına söz verdi.
selim
Dinleme Venedik elçisini, herif oyalıyor seni. ”(s. 78-79).*

ç) Zalim-Müstebit-Sömürgeci Venedikli Tipi: Venedikliler Kıbrıs'ı vatan yapmak

için değil, sadece kendi askerî ve ticarî yararları için ele geçirip sömürmüşlerdir. Bu sebeple Venedik döneminde Kıbrıs baskıcı askerî bir yönetim altında tutulmuştur. Venedikliler ada halkının ihtiyaçları ve ülkenin refahıyla ilgilenmemişler, yalnızca askerî ve ticarî menfaatleri için çalışmışlardır. Yerli halk bu dönemde ağır vergiler altında ezilmiş, sanat, medeniyet ve ticaret gerilemiş, refah azalmış, adanın Ortodoks halkı Katolik olmaya zorlanmış ve Ortodoks Kilisesi kapatılarak bütün mal varlığına el konulmuştur. Venedikliler devrinde ada halkının gerek dinî gerekse ekonomik yönden baskı altında tutulduğu kaynaklara şöyle yansımaktadır:

“Kıbrıs'ın yerli halkı Venedik yönetiminden memnun değildi. Venedikliler kendilerine köle muamelesi yapıyorlardı. tüm özgürlükleri ellerinden alınmıştı. Haftanın üç gününde Venediklilerin topraklarında çalışmakta idiler. Bu angarya usulü, işlerini tamamen aksatmakta idi. üstelik Venedikliler, yerlilere yerlilere dinî yönden de baskı yapıyorlar, halkı zorla Katolikleştirmeye çalışıyorlardı. Ortodoksların tüm hakları gasp edilmişti. Oysa bu devirde Osmanlı yönetimi hukuk, adalet ve güvenliğin simgesi sayılmakta idi. Bu nedenle Kıbrıs'ta yaşayan Ortodokslar, fırsat buldukça istanbul'a gizlice heyetler gönderiyor ve kendilerini, Venediklilerin elinden kurtarmaları için Osmanlılara başvuruyorlardı. ”²¹

Venediklilerin Kıbrıs'taki sömürgeci ve müstebit yönetiminden Batılı kaynaklar da söz eder. Avusturya soylularından Martin VonBaumgarten Kutsal Topraklara (Kudüs) yaptığı hac yolculuğu dönüşünde Kıbrıs'a da uğrar. 8 Şubat ile 28 Mart 1508 tarihleri arasında adada bulunan Baumgarten, gezi notlarını kalemealdığı *travels* adlı eserinde Venedik idaresinden şöyle bahseder:

“Venetians'ın (Venedikliler) köleleri olarak Kıbrıs'ın tüm sakinleri, devlete, ister tahul, şarap, yağ gibi toprak ürünleri, ister hayvancılık veya başka şeylerin olsun tüm ürünlerinin ya da gelirlerinin üçte birini vergi olarak ödemekle yükümlüdür. ayrıca, herkes kendisine yükleyecekleri angarya ne olursa olsun, her hafta iki gün devlet için

²¹ Vergi H. Bedevi, *tarih Boyunca Kıbrıs- Anadolu ilişkilerine Genel Bir Bakış*, Kıbrıs Türk Federe Devleti Enformasyon Dairesi Yayını, Lefkoşa 1978, s. 24.

çalışmaya zorunludur. Gerek kendi işi, gerekse bedensel rahatsızlıklar nedeniyle, angarya aksatılırsa, çalışılmayan günlerin misliyle ödetildiği angarya cezası verilir. üstelik alınan yıllık vergilerle de fakir halk o kadar ağır bir sömürü yükü altında ezilir ki, iki yakasını bir araya getiremez. ”²²

Sör Harry C. Luke ise, Katolik Venediklilerin Ortodoks Kıbrıslılara uyguladığı baskılardan şu şekilde söz eder:

“Ortodoks Başpiskoposluk yasaklanmıştı ve görevlerine devam etmek isteyen Ortodoks piskoposlar uzak köylere sürülüp kendilerini uzaklaştıran latin piskoposlara sadakat yemini etmeye zorlanıyorlardı. Kıbrıs’taki seksen iki yıllık yönetimleri, bir askeri işgalin ötesine geçmemiş olan Venedikliler, halefleri lusignanların adadaki yönetim ilkelerini muhafaza etmişlerdi; öyle ki, Ortodoksların, ‘az kalsın umutlarını tamamen yitirecekleri kurtuluşu’ sultan’dan beklediklerine ve türklerin gelişi üzerine, ‘Grek halkın, gerçekten sonu gelmiş olduğu görülen ve nefret edilen latinlerden kurtulma umuduyla, her yerde istila kuvvetlerini sevinçle karşıladığı’na şaşırılmamak için bir neden yok. ”²³

Tarihî vesika ve kaynakların izah ettiği zalim-despot Venedikli imajı, Özker Yaşın’ın *Zafer ve Bağış*’ında dramatik örgüye dahil edilerek edebî bir eserde kullanılmıştır. Aşağıdaki konuşmalarda Venediklilerin ada halkına yaptığı zulüm ve baskılar konu edilir:

“mustafa Paşa
Kıbrıs’a gelmeden önce bilmediğimiz bir gerçeği de öğrendik bu arada.
Piyale Paşa
Neymiş öğrendiğimiz mustafa Paşa?
mustafa Paşa
Venediklileri yerli ada halkının hiç sevmediğini Piyale...
Piyale Paşa
ilâhi mustafa Paşa, aklınla yaşa sen! Venediklileri, yerli ada halkı hiç sevmiyor
demek Çok insaflı bir yargı olur.
mustafa Paşa
sen ne dersin
Piyale?
Piyale Paşa
Ben derim ki yerli ada halkı tam anlamıyla düşman kesilmiş Venediklilere.
mustafa Paşa
(memnun)

²² ClaudeDelevalCobham, *excerptaCypria – Kıbrıs Yazıları ms 23-1866 – Çev: Ali Çakıroğlu-Vur Yektaoğlu, Galeri Kültür Yayınları, 2. Baskı, Lefkoşa 2014, s. 59.*

²³ Sir Harry C. Luke, *Cyprus Under the turks – türk idaresinde Kıbrıs 1571-1878, Çev: Ali Çakıroğlu, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2014, s. 21.*

Bu daha güzel işte. Yerli halk ile Venedikliler arasındaki düşmanlığın sebepleri araştırıldı mı?

(Canbulat Bey öne çıkar)

*Canbulat Bey
araştırıldı.*

*mustafa Paşa
Nedenmiş bu düşmanlık?*

*Canbulat Bey
Kıbrıs'taki yerli halk Ortodoks mezhebinden, Venedikliler ise Katolik.
Gerçi hepsi Hıristiyan ama bu mezhep farkı yaratmış düşmanlığı.*

*mustafa Paşa
Güzel! Güzel! Peki Canbulat Bey başka neler öğrendin?*

*Canbulat Bey
Öğrendiğime göre Venedikliler son lüzinyan Kraliçesi Katerina Korona'yı
kandırıp tahtından indirdikten sonra, belâ kesilmişler yerli halkın başına...*

I. Paşa

(Öne çıkararak) lefkaralı bir

Rum dedi ki bana:

Venedikliler için bir tazı köpeği bile daha değerliymiş kendilerinden...

*Canbulat Bey
anlaşıyor ki Venediklilerin astığı astık kestiği kestik!
Yerli halktan dilediklerini alıp çalıştırmışlar köle
gibi...*

II. Paşa

(Öne çıkararak)

*Venedik asilleri arasında yerli halkın karılarının kızlarının
ırzına geçmek en olağan işlerdenmiş...*

*Canbulat Bey
ayrıca yerli halkın töreleri de alay konusu ediliyormuş.
Bir Venedikli asili Ortodoks Kilisesi'ne atla girmiş.
Gözüne kestirdiği güzel bir kadını alıp götürmüş hiç çekinmeden...
lefkarili bir Rum anlattı. "(s. 113-116).*

Venedik'in kötü ve zalim yönetiminden kurtulmak isteyen yerli halk, Osmanlılara sığınır ve yardım diler. Lefkarili köylülerin şu sözlerinde Venedik zulmünün ne denli ileri gittiği ortaya çıkar:

"(Uzaktan bağrışmalar duyulur. Kadın, erkek, Rum köylüler, perişan kılıklar içinde, sağdan soldan girerler.)

Âli

(Şaşırmış)

*Kimsiniz siz? Nereden
geldiniz? I. Köylü Kadın*

lefkarili köylüleriz! lefkari 'yi Venedik askerleri bastı. Kaçıp zor kurtardık hayatımızı.

I. Köylü erkek

türklere hiç silah atmadan teslim olmamızı ihanet saydı

Venedikliler! II. Köylü Kadın

ihanetin cezası ölümdür diyerek bütün erkeklerimizi kılıçtan geçirdiler. II. Köylü erkek

Kadınları, çocukları toplayıp dağlara götürdüler.

III. Köylü Kadın

Her kötülüğü yaptılar köylülerimize hiç acımadan, zalimce.

Hep Birden

Öldürdüler! Öldürdüler! Öldürdüler!”

III. Köylü erkek

ateşe verdiler evlerimizi...

I. Köylü Kadın

Benim iki çocuğum öldü.

I. Köylü erkek

Benim karım öldü. Yaktılar bahçemi. II.

Köylü, Kadın evimi yaktılar benim de...

Kocamı öldürdüler! II. Köylü erkek lefkari artık yok.

Hep Birden

lefkari artık yok!

III. Köylü

Kadın

Yıkıldı yuvalarımız!

III. Köylü erkek

Yıkıldı tarlalarımız.

I. Köylü Kadın

Bizi sindirmek için,

I. Köylü erkek

türklerin yapacağını söyledikleri,

II. Köylü Kadın

Bütün kötülükleri,

II. Köylü erkek

Bütün zalimlikleri,

III. Köylü Kadın

Bütün işkenceleri,

III. Köylü erkek

Kendileri yaptılar bize.

Hep Birden

lanet Venediklilere!

lanet Venediklilere!

*Kurtarın bizi!
Koruyun bizi!
sığındık adaletinize! sığındık
merhametinize!”(s. 129-131).*

III. Semboller

Özker Yaşın'ın Kıbrıs'ın fethini işlediği tarihî oyunu *Zafer ve Bağış*'ta “bayrak-şehit-kan”, “kahraman” ve “vatan-millet-devlet” gibi insanda duygu çağrışımları uyandıran birtakım kavramlar öne çıkar. Bu kavramlar yazarın sanat gücüyle birleşince estetik yönleri kuvvetli sembollere dönüşürler.

a) Bayrak-şehit-kan kültü: Bayrak basit bir bez parçası değildir. Onda milletin tarihinin derinliklerine inen kutsal hatıralar vardır. Bir toprağın vatan olabilmesi için o milletin bayrağının dalgalanması şarttır. Yani bayrak, bir milletin bağımsızlık sembolüdür. Bayrak kültü ÖzkerYaşın'ın oyununda Lefkoşa'nın fethi ve Kostanza Burcu ile sembolleştirilir. Lefkoşa'nın Türkler tarafından fethi sırasında, 9 Eylül 1570'te Kostanza Burcu'na ilk Türk bayrağını diken ve şehrin fethini simgeleyen adı bilinmeyen asker, burada şehit düşer. O'nun Lefkoşa hisarlarına diktiği bu ilk bayrak ve akıttığı kan Kıbrıs'ın artık bir Türk yurdu olduğuna işaret eder. O günden sonra Kostanza Burcu “Bayraktar Burcu” olarak anılır. Oyunda, Kıbrıs serdarı Lala Mustafa Paşa Venedik surlarına dikilecek ilk Türk bayrağının ne kadar önemli olduğunu askerlerine şöyle anlatır:

*“mustafa Paşa
Baka Paşalar! Bilesiniz ki bu son hücumda lefkoşa hisarlarına ilk çıkıp
Bayrağımızı burçlara ilk dikecek asker ödüllendirilecektir!
O yiğit her kim olursa sancak beyi olarak görevlendirilecektir!
Bunu emrinizdeki askerlere isterim tez iletirsiniz ki daha coşkulu saldırınsınlar
hisarlara, Daha inançlı savaşsınlar düşmanla...” (s. 170-171).*

Bayrağın/sancağın başka bir işlevi de askere-orduya-millete manevî direnme gücü verişidir. Bayrak her daim gönderde dalgalanmalıdır. Düşman eline geçen veya ayaklar altında çiğnenen bayrak, milletin direniş azmini bitirir, moral değerlerini çökertir. Edebî eserlerde de bayrak manevî-psikolojik üstünlük sembolü olarak kullanılır. *Zafer ve Bağış*'ta bayrak kültü bu özelliğiyle olay örgüsüne dahil edilir:

*“(Âli ile birlikte sahneye giren levent, elinde tuttuğu bayrakları lala mustafa Paşa'ya uzatır.)
levent*

serdarım, batırılan malta kadırgalarının bayraklarıdır bunlar! Uluç ali Reis tarafından armağan olarak gönderildi lefkoşa önlerinde savaşanlara... mustafa Paşa

(Bayrakları alır)

Çok makhbule geçti bu armağanlar. Baka Âli Çelebi!

Âli

emret serdarım!

mustafa Paşa

Uluç ali Reis 'e askerlerim, paşalarım ve benim adıma bir mektup yazarak Gönderdiği değerli armağanlar için teşekkürlerimi iletisin hemen...

Âli

Başüstüne!

(Âli ile levent çıkar.)

mustafa Paşa

Paşalarım, beylerim, ağalarım bilesiniz ki lefkoşa hisarlarını yıkmadan önce Yıkmanız gereken, Venedikli askerlerin yüreklerindeki umuttur bence...

Paşalarım, beylerim, ağalarım bilesiniz ki o umut güç veriyor Venediklilere...

I. Paşa

serdarım haklısınız! Her an avrupa 'dan yardım geleceği umudu, güçlendiriyor Venediklileri.

Yoksa böylesine inatla direnemezlerdi karşımızda.

mustafa Paşa

O halde önce o umudu yıkmalıyız!

Paşalar

O umudu yıkmalıyız!

mustafa Paşa

sanırım ki Uluç ali Reis 'in gönderdiği batırılan malta kadırgalarının bayrakları O umudu yıkmak için iyi bir vesile olacak elimizde! sen Yeniçeri ağası!

Yeniçeri ağası

Buyurunuz serdarım!

mustafa Paşa

(elindeki bayrakları uzatarak)

Bu bayrakları al! askerlerimize karşı en dirençle çarpışan lefkoşa burçlarının karşısına astrar ki Venediklilere korku salsınlar!" (s. 154-157).

Şehit, kutsal bir amaç ve inanç uğruna ölen kimsedir. Şehitler, vatani korumak ya da yeni bir vatan yaratmak için seve seve ölüme yürürler. Türk insanının vatan sevgisi çok büyüktür. Tarihin her döneminde, vatani korumak-vatan yaratmak için ölümü göze almış Türk motifi mevcuttur. Zafer ve Bağış'ta Türklerin bu özelliği Venedikliler tarafından şöyle vurgulanır:

“Dandolo

(...)

türklerin az sonra öleceklerini bilerek,
Nasıl bir inançla tırmandıklarını
hisarlarımız Görmüyor musun
martinengo? Ölümü göze almazsa asker
sadece bir düş olur zafer! . . . ” (s. 159-160).

Osmanlılar Kıbrıs'ı Türk yurdu yapmak uğruna çok şehit verirler. *Zafer ve Bağış*'a göre Türk askerleri bu kutsal mücadele için kanlarını oluk oluk akıtırlar:

“selim

(etkilenmiş, üzgün)

Kıbrıs'ın alınması biliyorum ki kolay olmadı.

Âli

elbette kolay olmadı! Doğruyu söylemek gerekirse Venedikliler kahramanca savaştı.

Hele mağusa'yı almak için ordumuz çok zorlandı.

Nice yeniçeri, sipahi, levent kulunuzun,

Nice paşanızın, beyinizin, ağanızın,

Oluk oluk akan kanı ancak boğabildi

düşmanı. Kıbrıs'ı aldık ama elli bin şehit
pahasına... Zafer kolay kazanılmadı.

Kıbrıs'taki zaferin diyeti büyük ödendi!”(s. 234).

Mithat Cemal Kuntay'ın “bayrak-şehit-kan-toprak” kültürünü sembolleştirdiği şu ünlü dizelerinde söylediği gibi;

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır
toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır. ²⁴

Kıbrıs adası da verilen bu şehitlerle, dökülen Türk kanlarıyla vatan toprağı yapılır. *Zafer ve Bağış* oyununda Sultan II. Selim adanın elli bin şehit pahasına vatanlaştırıldığını ve ebediyen böyle kalacağını ifade eder:

“selim (

inançlı)

elli bin şehit pahasına

Fethedilen bir ülkeyi

insan padişah dâhi olsa

Hiç kimseye

bağışlayamaz!

²⁴ Fahri Ersavaş, *tanzimat'tan Bu Yana Hamâsi türk Şiiri antolojisi*, Kuşak Ofset, Genişletilmiş İkinci Baskı, İstanbul 1997, s. 141.

Çünkü zaferin bağıışı olmaz!” (s. 239).

b) Kahraman kültü: Lefkoşa'nın fethinde kahraman deyince akla gelen ilk isim “Bayraktar”dır. Bayraktar, Lefkoşa'nın Türkler tarafından ele geçirilişinin sembolü olmuştur. Daha evvel ele alınan “bayrak-şehit-kan” kültüründe de Lefkoşa'nın fethi ve Kostanza Burcu ile sembolleştirilmiş olan bu kahraman asker, şehit düştüğü yere defnedilir. Sonradan buraya bir türbe ve kendi adını taşıyan²⁷ bir de cami inşa edilir. ²⁵ Bayrağı taşıyan ve ilk bayrağı surlara diktiğinden dolayı “Bayraktar” olarak adlandırılan bu isimsiz cengâver, Kıbrıs Türk şiirinde kahramanlık temasının en önemli motifi durumundadır ve 1950'li yılların eserlerinde nostaljik bir hava yaratmıştır. ²⁶ İsmail Bozkurt, Bayraktar'ın edebiyatımızdaki yerini şöyle özetler:

“ada'nın türkler tarafından fethini simgeleyen Bayraktar, Kıbrıs türk edebiyatı'nda Kıbrıs'taki türk varlığının, yiğitliğin, anavatan'a bağlılığın, milliyetçiliğin, yurtseverliğin simgesi olarak kullanıldı. ”²⁷

Bu sembol isim, Kıbrıs Türk edebiyatında pek çok esere ilham kaynağı olur. Başta ÖzkerYaşın'ın *Bayraktar Destanı* (şiir kitabı, 1953) ve *Bayraktar türküsü* (manzum oyun,

²⁷ Bayraktarın adına ve kişiliğine dair halk arasında anlatılan farklı rivayetler vardır. Tuncer Bağışkan bu rivayetlerden şöyle söz eder: “*Constanza Burcu'na Osmanlı sancağını dikerken şehit olan sancaktarın kimliğinin bilinmediği yaygın olarak söylenmekte ise de, bu kişinin ismine ilişkin bilgilere de rastlanmaktadır. 1218 H (1803) tarihli bir belgede bu kişinin adı alemdar Kara Mustafa olarak geçmektedir. Yine bir başka yazıda adından alemdar Mehmet ağa olarak söz edilmiştir. Halk arasındaki bir başka rivayette ise adı Deli Cafer olarak geçmektedir. Rivayete göre bir gemici olan Deli Cafer Constanza Burcu'na bayrağı çekerken şehit olmaması ve Kıbrıs'ın alınmasından sonra Anadolu'ya sağ salim geri dönmüş. Kıbrıs'ta adak amacıyla kullanılan çoğu mezarlar İslâmiyet'i pekiştirmek, insanları bu gibi yerlere çekmek ve böylelikle de İslâmiyet'in yayulmasını sağlamak amacıyla birer makam türbesi olarak inşa edildiklerinden, Bayraktar türbesi'nin de böyle bir makam türbesi olması olası görülmektedir.*” (Tuncer Bağışkan, *Kıbrıs'ta Osmanlı-türk eserleri*, Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını, Lefkoşa 2005, s. 76).

²⁵ Bayraktar Camii ile ilgili kaynaklar şu bilgileri verir: “1963'te tahrip edilerek, minaresi de yıkılmış bulunan Bayraktar Camii ise II. mahmut devrinde 1820 de son şeklini almıştır. adına göre, ilk yapısının fetihden hemen sonra yapıldığı, ancak Kıbrıs'taki geniş imar faaliyetine hız vermiş olan sultan II. mahmut devrinde bugünkü karakterine kavuştuğu da düşümlenebilir. Bayraktar'ın kişiliği hakkında kesin bilğimiz yoktur. ancak, son hücumdan önce lala Mustafa Paşa kaleye ilk çıkanın sancak Beyi olacağını vadedmişti. Bayraktar Constanza Burcu'na ilk defa sancağı dikmiş fakat bir Venedikli tarafından şehit edilmiştir. Hatırasına burada önce türbesi, sonra da cami yapılmıştır. üç kemerli bir açıklık şeklinde görülen son cemaat yeri ile doğusunda yer alan türbe ve ziyaret kısımlarının önündeki kısa ve kalınca minare dış görünüşü tamamlamaktadır. ” (Oktay Aslanapa, *Kıbrıs'ta türk eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1975, s. 6-7).

²⁶ Gülgün Serdar, “Çağdaş Kıbrıs Türk Şiiri”, *türk Dili – türk Şiiri Özel sayısı V –*, Sayı: 531, Ankara 1996, s. 387.

²⁷ İsmail Bozkurt, *evliya Çelebi'nin izinde Kuzey Kıbrıs seyahatnamesi*, Bengü Yayınları, Ankara 2011, s. 168.

1959)²⁸ ile Bener Hakkı Hakeri'nin *lefkoşa'nın Fethi* (şiir kitabı, 1956) kitapları olmak üzere Arif Nihat Asya (*Bayraktar*), İbrahim Zeki Burdurlu (*Bayraktar*), Ahmet Muzaffer Gürkan (*Kıbrıs'ta Osmanlı Devri, lefkoşe'nin Yeniden Fethi*), Hâmi T. Özsaruhan (*Bayraktar toprakları*), Salâhi Ramadan Sonyel (*Bayraktar*) ve Cem Sual (*Bayraktar anıtı*) gibi şairlerin de eserlerinin öznesidir.²⁹

Bayraktar'ın hikâyesi ve sembolize ettiği kahramanlık motifi *Zafer ve Bağış'a* şöyle yansır:

*“mustafa Paşa lefkoşa burçlarına bayrağı ilk diken asker
huzuruma getirilsin!
Yiğidim, sancak beyliğini hak etmiştir!
(sessizlik. Kimse konuşmaz. Nihayet Âli bir adım öne çıkar)
Âli (üzgün) isteğiniz yazık ki
olamayacak mustafa Paşa.
Çünkü lefkoşa'nın Kostanza Burcu'na bayrağımızı ilk diken asker
Şehitlik şerbetini içti.
O şimdi, belki şu anda göklerin yedinci katında
Cennetin kapısındadır.
mustafa Paşa (
üzgün)
Demek yiğit askerim şehit oldu. adı neydi ki Âli ?
Âli
adı bilinmiyor paşam. Hiç kimse hatırlayamadı. Bir adsız asker işte!
mustafa Paşa
madem ki adı bilinmiyor Dedem Korkut atamız gibi bir ad koyalım o yiğide...
(Bir an düşünür) adı BayRaKtaR
olsun bundan böyle.
Şehit düştüğü yere gömülsün.
Bayraktar Burcu denilsin bayrağı diktiği Costanza Burcu'na.
ayrıca vakit geçirilmeden türbesinin yanına Bayraktar Camisi inşa edilsin!”(s.
174-175).*

c) Vatan-millet-devlet kültürü: Millet ortak hafızası olan bir topluluktur. Türk milletinin ortak hafızasında çok eskiden beri “akıncılık” ve “gaza” ruhu vardır. Cihat-gaza anlayışı Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselişinde önemli bir rol oynar. Osmanlıların kuruluştan itibaren Batı'ya yani Hristiyan Avrupa'ya doğru

²⁸ Özker Yaşın, *Bayraktar türküsü* – Manzum Oyun, Üç Perde, Kıbrıs Postası Yayını, Lefkoşa 1959, 66s.

²⁹ Adı zikredilen şairler ve şiirleri için bkz. Fahri Ersavaş, *Kıbrıs Şiirleri antolojisi*, Kuşak Ofset, Genişletilmiş Üçüncü Baskı, İstanbul 1998, s. 35, 70-71, 193-197, 256-257, 302-305, 336, 342-343.

genişlemesi, İslâmiyet'teki cihat ile Türklerin öteden beri ülkeler fethedip oralarda adalet ve nizâmı sağlama şeklindeki dünya hâkimiyeti telakkisiyle örtüşmektedir.

Kıbrıs'ın fethini konu eden *Zafer ve Bağışoyununda* da Türk milletinin cihan hâkimiyeti mefkûresi ortaya konulur:

“*mustafa Paşa (*
...)
Paşalarım, beylerim, ağalarım, yiğitlerim! Derim ki sizlere
bu son hücumdan sonra sarp dağlardan uçup gelen alaca
bir şahin gibi zafer süzülüp inmeli otağımıza. artık
türkün olmalıdır lefkoşa. (susma)
Derim ki sizlere aylar var ki istanbul'da padişahımız zafer müjdesi bekler.
Devletimizi kurup yüceltenler zafer müjdesi bekler.
Zafer müjdesi bekler Yavuz sultan selim Han,
Zafer müjdesi bekler Kanuni sultan süleyman! (
susma)
Paşalarım, beylerim, ağalarım, yiğitlerim.
tâ Ortaasya'dan gelip yeni bir yurt
kuranlar, Cenk meydanlarında yükseltip
tuğlarını
Düşman ordularını kasırga gibi savuranlar
Yüce soyumuzun kahramanları zafer müjdesi bekler.
Derim ki sizlere paşalarım, beylerim, ağalarım,
yiğitlerim Derim ki sizlere beklediğimiz yeter! lefkoşa
denen şehir bugün elimize geçmelidir!”(s. 167-168).

Osmanlı Devleti fethettiği yerlerde, ele geçirdiği şehirlerde hemen sosyal müesseseler kurmaya başlar. İmparatorluğun bünyesine yeni kazandırılan toprakların derhal vatanlaştırılması adına gerçekleştirilen imar faaliyetleri, halkın sosyal yaşamına düzen getirirken devletin de otoritesini perçinler. Devletin oluşturduğu bu sosyal müesseselerin başında “camiler” gelir. Camiler, hem bir ibadet yeri hem de halkın işlerini görmek ve karar altına almak için bir toplantı yeri vazifesini görür. ÖzkerYaşın'ın oyununda da Lefkoşa'nın fethinden hemen sonra camiye çevrilmiş olan St. Sophia Katedrali Osmanlıların Kıbrıs'ı Türk vatanına dönüştürmesinin bir sembolüdür:

“mustafa Paşa

Şehrin ortasındaki o görkemli aya sofia Kilisesi hemen camiye çevrilip
Padişahımızın adı verilsin. Gelecek Cuma namazını lefkoşa'nın selimiye
Camisi'nde Hep birlikte kılmamızı isterim.

(Kösler vurulur)

sen, avlonya sancak beyi muzaffer Paşa!

(muzaffer Paşa bir adım öne

çıkarak) muzaffer Paşa

emredin!

mustafa Paşa

Kıbrıs Beylerbeyliğine atadım seni. isterim ki görevini iyi yapasın.

muzaffer Paşa

Görevimi iyi yapacağım Paşam! Şüpheniz olmasın!

mustafa Paşa

isterim ki yerli halka adil davranılsın ve de kimsenin

Canına, malına, ırzına dokunulmasın!

isterim ki hiç gecikmeden savaşın yıkıntıları kaldırılıp şehir onarılsın!”(s. 176-177).

Sonuç

Kıbrıs, stratejik ve jeopolitik konumundan ötürü tarih boyunca Anadolu için önemli bir ada olmuştur. Anadolu, Suriye ve Mısır arasında askerî ve ticarî bir üs durumunda olan ada, Türklerin Mısır'ı fethinden sonra Osmanlılar için daha da önemli duruma gelir. ³⁰ XVI. asrın ikinci yarısında Hristiyan Avrupa'nın Doğu Akdeniz'deki son kalesi durumunda kalan ve Venediklilerin elinde bulunan Kıbrıs adası, Osmanlıların Doğu Akdeniz egemenliği için hayati bir önem taşır. Aynı zamanda birtakım dinî sebepler de adanın Osmanlılar tarafından fethini zorunlu kılar. Kıbrıs, Sultan II. Selim'in saltanat devrinde Lala Mustafa Paşa ve Piyale Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunda fethedilir ve bir Türk yurdu hâline getirilir.

Özker Yaşın'ın manzum oyunu *Zafer ve Bağış*, Türk tarihinin önemli bir dönüm noktası olan Kıbrıs'ın fethini işleyen bir eserdir. Ayrıca bu oyun, Kıbrıs'ın fethi gibi önemli bir tarihî hadiseyi, şiir dışında, Kıbrıs Türk edebiyatına taşıyan yegâne edebî eserdir.

Oyundaki savaş manzaraları arasında öne çıkan Lefkoşa'nın fethi sahneleridir. Burada “Bayraktar”ın sembolize ettiği “Türk kahramanlığı” ve “şehit olma” motifleri mevcuttur. Ayrıca oyunun geneline hâkim olan “olumsuz Venedik imajı” söz konusudur. Bunun sebebi de adanın Venediklilerden alınmasıdır. Kısaca *Zafer ve Bağış*, ihtiva ettiği zengin motif ve sembollerle, tarihî bir oyun olarak edebiyatımızın seçkin bir örneğidir.

³⁰ M. Akif Erdoğan, *Kıbrıs'ta Osmanlılar*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2008, s. 15.

Kaynaklar

- ALASYA, Halil Fikret. *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'ta türk eserleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1977.
- ALASYA, Halil Fikret. *tarihte Kıbrıs*, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi Yayını, Lefkoşa 1988.
- ASLANAPA, Oktay. *Kıbrıs'ta türk eserleri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1975.
- BAĞIŞKAN, Tuncer. *Kıbrıs'ta Osmanlı-türk eserleri*, Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını, Lefkoşa 2005.
- BEDEVİ, Vergi H. *tarih Boyunca Kıbrıs- Anadolu ilişkilerine Genel Bir Bakış*, Kıbrıs Türk Federe Devleti Enformasyon Dairesi Yayını, Lefkoşa 1978.
- BOZKURT, İsmail. *evliya Çelebi'nin izinde Kuzey Kıbrıs seyahatnamesi*, Bengü Yayınları, Ankara 2011.
- COBHAM, ClaudeDeleval. *exerptaCypria – Kıbrıs Yazıları ms 23-1866 –*, Çev: Ali Çakıroğlu-Yur Yektaoğlu, Galeri kültür Yayınları, 2. Baskı, Lefkoşa 2014.
- ERDOĞRU, M. Akif. *Kıbrıs'ta Osmanlılar*, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2008.
- ERSAVAŞ, Fahri. *tanzimat'tan Bu Yana Hamâsî türk Şiiri antolojisi*, Kuşak Ofset, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 1997.
- ERSAVAŞ, Fahri. *Kıbrıs Şiirleri antolojisi*, Kuşak Ofset, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul 1998.
- GAZİOĞLU, Ahmet C. *Kıbrıs'ta türkler 1570-1878 – 308 Yıllık türk Dönemine Yeni Bir Bakış –*, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, 2. Baskı, Lefkoşa 2000.
- KARAKARTAL, Oğuz. *türk Kültüründe italyanlar –siyaset, Kültür ilişkileri ve türk edebiyatında italyan imajı üzerinde Bir inceleme –*, Eren Yayınları, İstanbul 2002.
- KARAKARTAL, Oğuz. *türk edebiyatında italya – italya ile ilgili Yazılar, edebiyat eserleri ve Gezi Kitapları üzerinde Bir Deneme –*, Eren Yayınları, İstanbul 2003.
- KONUR, İsmet. *Kıbrıs türkleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1938.
- KONUR, İsmet. *Kıbrıs tarihi ve Kıbrıs'taki türk eserleri*, Seyhan Basımevi, Adana 1946.
- LUKE, Sir Harry C. *Cyprus Under the turks – türk idaresinde Kıbrıs 1571-1878*, Çev: Ali Çakıroğlu, Galeri Kültür Yayınları, Lefkoşa 2014.
- METİN, Hüseyin. *Kıbrıs tarihine toplu Bir Bakış*, Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa 1959.
- SERDAR, Gülgün. “Çağdaş Kıbrıs Türk Şiiri”, *türk Dili – türk Şiiri Özel sayısı V*, S. 531, Ankara 1996, s. 379-417.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı. *Büyük Osmanlı tarihi*, C. II/III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 7. Baskı, Ankara y. t. y.
- YAŞIN, Özker. *Zafer ve Bağış*, Yeşilada Yayınları, İstanbul 1988.
- ZEKİ, Vehbi. *Kıbrıs tarihi*, Halkın Sesi Basımevi, Lefkoşa 197

